

**Πανεπιστήμιο
Κύπρου**

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΙ
ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΤΟΡΙΚΗ ΚΡΗΤΗ**

**Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΝΩΣΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΣΟΜΙΝΩΙΚΗ ΙΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΣΤΟΥΣ ΓΥΨΑΔΕΣ**

ΜΑΡΙΝΑ ΒΕΛΕΓΡΑΚΗ

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση διδακτορικού
τίτλου σπουδών στο Πανεπιστήμιο Κύπρου**

Δεκέμβριος 2020

Περίληψη

Στην παρούσα διατριβή επιχειρείται η επανεξέταση της Μεσομινωικής ΙΙΑ περιόδου (MM ΙΙΑ), αναλύοντας διεξοδικά σύγχρονα αρχιτεκτονικά και κεραμικά ευρήματα από τον λόφο των Γυψάδων Κνωσού. Πρόκειται για το Κτήριο 2, το οποίο ήρθε στο φως στα πλαίσια του προγράμματος *The Knossos-Gypsades Excavation Project 2014-*

2015, μια συνεργασία της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών και της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηρακλείου Κρήτης.

Η MM ΙΙΑ περίοδος, στην οποία χρονολογείται το Κτήριο 2, τοποθετείται χρονικά στο 1700/1675-1650/1640 π.Χ. και πολιτισμικά στο μεταίχμιο μεταξύ των Παλαιών και Νέων Ανακτόρων, γεγονός που υπογραμμίζει τον μεταβατικό της χαρακτήρα. Στη μέχρι σήμερα έρευνα, το ενδελεχώς δημοσιευμένο υλικό της περιόδου είναι περιορισμένο, καθώς επίσης και οι στρωματογραφημένοι με σαφήνεια και χρονική αλληλουχία αρχαιολογικοί ορίζοντες. Το συγκεκριμένο σύνολο τεκμηριώθηκε κλειστό και αδιατάρακτο από νεώτερες επεμβάσεις, και ως εκ τούτου, τα νέα δεδομένα που προσφέρει στην έρευνα, συμβάλλουν αποφασιστικά στη μελέτη της περιόδου. Πρόκειται για ένα από τα ελάχιστα αδιατάρακτα ανασκαφικά περιβάλλοντα στην Κνωσό, στα ερείπια του οποίου μπορεί κάποιος να «διαβάσει» τη «βιογραφία» του, από την αρχή της κατοίκησης του μέχρι το τέλος, ακολούθως να διακρίνει ιστορικά γεγονότα, και εν τέλει να ερμηνεύσει τις αντιδράσεις του ανθρώπινου παράγοντα σε αυτά.

Η παρούσα έρευνα εστιάζει: 1) στην αρχιτεκτονική του Κτηρίου 2, όπου αποσαφηνίζονται οι τρόποι οικοδόμησής του, η μορφή και η λειτουργία του, 2) στη λεπτομερή ανάλυση της στρωματογραφίας, με στόχευση στην ερμηνευτική αιτιολόγηση της δημιουργίας των αρχαιολογικών οριζόντων, 3) στην τυπολογική ανάλυση της κεραμικής, όπου γίνεται προσπάθεια χρονολογικής ανίχνευσης των κεραμικών μετεξελίξεων, 4) στην ένταξη του Κτηρίου 2 στον οικιστικό ιστό της Κνωσού κατά τη μετάβαση από την Παλαιοανακτορική στη Νεοανακτορική περίοδο, και 5) στην αναζήτηση και συναξιολόγηση ανάλογων περιπτώσεων σε σύγχρονες πόλεις της Κρήτης.

Το Κτήριο 2 ιδρύεται σε οικιστικό περιβάλλον, συνδιαμορφώνοντας με όμορά του, ανάλογης χρήσης κτήρια, μία συνοικία της πόλης της Κνωσού. Αν και σχετικά απομακρυσμένη από τον αυστηρά διοικητικό πυρήνα της, εμφανίζει στοιχεία ανακτορικής ταυτότητας, ικανά να επιβεβαιώσουν την ένταξη των ενοίκων της εν λόγω συνοικίας στην κνωσιακή αριστοκρατία (elite).

Έμφαση δίδεται στη μελέτη της κεραμικής, καθώς αποτελεί βασικό εργαλείο για το χρονολογικό και πολιτισμικό προσδιορισμό της περιόδου. Ο κύριος κορμός της μελέτης δομείται πάνω στην κεραμική τεχνολογία, τη διεξοδική περιγραφή και ταξινόμηση σχημάτων αγγείων, τύπων και διακοσμητικών τεχνοτροπιών. Στη μεθοδολογία έρευνας ιδιαίτερο βάρος δίνεται στη στατιστική ανάλυση των ευρημάτων υπό το πρίσμα των αρχαιολογικών συναφειών, μια προσέγγιση που ελλείπει από μελέτες σύγχρονου υλικού. Βασικό στοιχείο αποτελεί, επίσης, η επανεξέταση παλαιών προτάσεων της περιοδολόγησης, προτείνοντας τη χρονολόγηση των συναφειών της λεγόμενης πρώιμης MM IIIA στη MM IIB, και την αυτονομία της MM IIIA. Επιπλέον, η συζήτηση επεκτείνεται στο κοινωνικοπολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, στο οποίο η κεραμική του κτηρίου παράχθηκε και καταναλώθηκε.

Ο πολιτισμικός προσδιορισμός της κνωσιακής MM IIIA επέτρεψε τον συσχετισμό της με άλλες σύγχρονες εγκαταστάσεις σε περιφερειακό και παγκρήτιο επίπεδο. Η συγκριτική τους μελέτη αποκάλυψε ενδιαφέροντα μοτίβα επιρροής, που επιβεβαίωσαν την κνωσιακή υπεροχή κατά τη Νεοανακτορική περίοδο.

Η καταστροφή του Κτηρίου 2 στο τέλος της MM IIIA υπήρξε εκτεταμένη, συνέπεια ενός μεγάλου σε ένταση σεισμικού γεγονότος. Αποτέλεσμα ήταν η εγκατάλειψή του, η οποία έγινε με συγκεκριμένο και επαναλαμβανόμενο τελετουργικό τρόπο. Η σύγχρονη έρευνα ορίζει τη διαδικασία αυτή ως «δομημένη εναπόθεση» και «τελετουργική εγκατάλειψη». Η ένταση και η επίδραση του γεγονότος αυτού, όπως πιθανότατα και η σπουδαιότητα του Κτηρίου 2, αποτυπώνεται και στη συνειδητή απόφαση διατήρησης του χώρου ελεύθερου κατασκευών, ακόμη και όταν κατά την αμέσως επόμενη περίοδο, την Υστερομινωική IB-II (1480-1390 π.Χ.), οικοδομήθηκε, αμέσως ανατολικά του, το Κτήριο 1.